

УДК 349.6:711:502/504

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.2.38>

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ТЕРИТОРІЙ У ПРАКТИЦІ ВОЄННОГО МІСТОБУДУВАННЯ

Петрецька Н.І.,
*кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID: 0000-0002-5675-7059*

Петрецька Н.І. Правові питання забезпечення політики екологічної стійкості територій у практиці воєнного містобудування.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що військові дії Російської Федерації щоденно завдають значної та непоправної екологічної шкоди довкіллю та людині. Систематичний моніторинг стану навколишнього середовища, здійснюваний українськими та міжнародними інституціями, дозволяє об'єктивно визначати масштаби екологічних наслідків війни. На основі цих даних із застосуванням методів мета-науки у сфері екологічного та містобудівного права розкривається поняття екологічної стійкості територій у практиці воєнного містобудування. Крім того, методологія ґрунтується на аналізі міжнародних документів (зокрема доповіді Комісії Брундтланд), українського законодавства та сучасних наукових досліджень у сфері екології, права та містобудування. Використано системний підхід, що поєднує правові, економічні та соціальні аспекти.

Мета статті полягає у дослідженні правових питань забезпечення політики екологічної стійкості територій в умовах воєнних трансформацій, аналізі інституційних механізмів та визначенні принципів, що формують нові підходи до містобудування.

Основні результати:

- визначено принципи екологічної стійкості у воєнному містобудуванні («не нашкодити», мінімізація впливу на довкілля, управління ризиками, збереження критичних територій, інтеграція екологічних критеріїв у плани відновлення).
- показано взаємозв'язок екологічної стійкості з економічними моделями України, які значною мірою зберігали риси екстенсивно-витратної системи, успадкованої від СРСР.
- окреслено проблеми сільських територій, що поєднують екологічну та соціально-економічну вразливість, а також ізольованість від інноваційно-інвестиційних процесів.
- проаналізовано виклики для критичної інфраструктури та альтернативної енергетики, які можуть створювати додаткові екологічні ризики.

Наукова новизна полягає у комплексному розгляді екологічної стійкості як загальнонаціональної цінності, що виходить за межі локальних практик і стає стратегічним орієнтиром розвитку країни.

Практичне значення дослідження полягає у формуванні правових та інституційних засад для інтеграції екологічних критеріїв у політику відновлення територій, розвитку інноваційної інфраструктури та забезпечення балансу між економічним прогресом і екологічною безпекою.

Ключові слова: екологічна стійкість; воєнне містобудування; сталий розвиток; управління територіями; правове регулювання.

Petretska N.I. Legal aspects of environmental sustainability policy in military urban planning.

Relevance of the study is determined by the fact that the military actions of the Russian Federation cause daily and irreparable environmental damage to nature and human health. Systematic monitoring of the environment conducted by Ukrainian and international institutions provides objective data on the

scale of ecological consequences of war. Based on these findings and applying meta-science methods in environmental and urban planning law, the concept of environmental resilience of territories in military urban planning is revealed. In addition, the methodology relies on the analysis of international documents (including the Brundtland Commission Report), Ukrainian legislation, and contemporary scientific studies in ecology, law, and urban planning. A systemic approach is applied, combining legal, economic, and social dimensions.

The aim of the article is to explore the legal issues of ensuring environmental sustainability policy in the context of war-related transformations, to analyze institutional mechanisms, and to define principles that shape new approaches to urban planning.

Key results:

- The principles of environmental resilience in military urban planning are identified (“do no harm”, minimizing environmental impact, risk management, preservation of critical areas, integration of environmental criteria into recovery plans).
- The interrelation between environmental resilience and Ukraine’s economic models is demonstrated, highlighting the persistence of an extensive resource-consuming system inherited from the USSR.
- The challenges of rural territories are outlined, emphasizing their ecological and socio-economic vulnerability and isolation from innovation and investment processes.
- The risks associated with critical infrastructure and renewable energy projects are analyzed, showing that even alternative energy may create ecological threats if implemented without regard to landscapes and community needs.

Scientific novelty lies in the comprehensive consideration of environmental resilience as a national value that transcends local practices and becomes a strategic guideline for the country’s development.

Practical significance of the study is in shaping legal and institutional foundations for integrating environmental criteria into recovery policies, developing innovation infrastructure, and ensuring a balance between economic progress and ecological security.

Key words: environmental resilience; military urban planning; sustainable development; spatial management; legal regulation.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена тим, що військові дії РФ щоденно завдають значної та непоправної екологічної шкоди довкіллю й людині. Систематичний моніторинг стану навколишнього середовища, здійснюваний українськими та міжнародними інституціями та окремими науковцями, дозволяє об’єктивно визначати масштаби екологічних наслідків війни. На основі цих даних, із застосуванням методів мета-науки у сфері екологічного та містобудівного права, стає можливим розкриття поняття екологічної стійкості територій у практиці воєнного містобудування. Такий методологічний підхід дозволяє ширше розкрити поняття екологічної стійкості та дослідити процеси її формування, зокрема інституційні механізми, що забезпечують стійкість у складних умовах трансформації територій. Об’єктом дослідження виступають території, що зазнали впливу воєнних дій, в тому числі наслідки впровадження особливого правового режиму воєнного стану, а предметом – політика екологічної стійкості у сфері містобудування.

Стан опрацювання проблематики. Попри наявність окремих досліджень і стратегічних документів, комплексний правовий аналіз екологічної стійкості у воєнному містобудуванні досі відсутній, що й визначає актуальність даної роботи. Після оприлюднення доповіді Комісії Брундтланд приватні особи, бізнес-структури та державні інституції консолідувалися навколо чотирьох ключових засад, які визначають орієнтири для досягнення екологічно стійкого майбутнього. До них належать:

Економічне зростання має здійснюватися з урахуванням екологічних обмежень і бути узгодженим із використанням природних ресурсів.

Потреби нинішнього покоління повинні задовольнятися таким чином, щоб не обмежувати можливості майбутніх поколінь.

Розвиток передбачає справедливий розподіл ресурсів і можливостей між країнами та соціальними групами.

Екологічні проблеми мають транснаціональний характер, тому їх вирішення можливе лише через міжнародну координацію та партнерство [1].

Хоча міжнародні документи закладають основи сталого розвитку, сучасні виклики війни показують, що правові механізми забезпечення екологічної стійкості територій потребують системного

переосмислення. В Україні правові засади охорони довкілля закріплені у Конституції та базових законах («Про охорону навколишнього природного середовища» «Про охорону земель»), проте їх застосування в умовах воєнних трансформацій територій залишається недостатньо дослідженим. Це створює прогалину у правовому забезпеченні екологічної стійкості та підкреслює необхідність комплексного аналізу, який поєднає міжнародні стандарти з національними реаліями.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи доповідь Комісії Брундтланд, слід зазначити, що політика екологічної стійкості зосереджується на формуванні здатності територій протистояти екологічним викликам, адаптуватися до кліматичних змін, забезпечувати збереження природних ресурсів та підтримувати функціонування екосистемних послуг. Її головний акцент робиться на витривалості та адаптивності систем. Водночас політика сталого розвитку територій вирізняється комплексним характером, адже інтегрує економічні, соціальні та екологічні виміри. Її завдання полягає не лише в охороні довкілля, а й у забезпеченні економічного зростання, соціальної справедливості та інституційної спроможності, що створює умови для гармонійного й збалансованого розвитку територій.

У цьому контексті важливо підкреслити, що концепції екологічної стійкості та сталого розвитку не існують ізольовано, а набувають особливого значення саме в умовах воєнних трансформацій територій. Вони стають методологічною основою для формування нових підходів у містобудуванні, де поєднуються завдання оперативного захисту та довгострокового відновлення.

Воєнне містобудування має ґрунтуватися на наукових дослідженнях оцінки екологічних ризиків та враховувати, що планування територій у воєнних умовах поєднає оперативні заходи захисту з довгостроковими завданнями відновлення і сталого розвитку.

Таким чином, екологічна стійкість постає не лише як теоретична категорія, а й як практичний орієнтир для містобудівних рішень у воєнних умовах. Розширюючи попередні напрацювання, нині до принципів екологічної стійкості додаються положення, що враховують специфіку воєнних трансформацій територій. У результаті методологічні засади стійкості трансформуються у конкретні вимоги до воєнного містобудування.

Основні принципи екологічної стійкості у воєнному містобудуванні:

- Принцип «не нашкодити» у плануванні, реконструкції та відновленні міст і територій в умовах агресії;
- Використання технологій і матеріалів, що мінімізують негативний вплив на довкілля;
- Оцінка та управління ризиками забруднення ґрунтів, водних ресурсів і атмосферного повітря;
- Проектування інфраструктури, здатної до швидкого відновлення після руйнувань;
- Збереження критичних територій з природоохоронною, культурною та історичною цінністю;
- Інтеграція екологічних критеріїв у плани відновлення та реконструкції.

Принципи екологічної стійкості у воєнному містобудуванні тісно пов'язані з економічними моделями, що формувалися в Україні впродовж періоду незалежності. Водночас саме економічна політика, яка значною мірою зберігала риси екстенсивно-витратної моделі, успадкованої від СРСР, визначила рамки розвитку територій. Такий підхід спричинив накопичення системних екологічних проблем, які були визнані критичними ще до початку повномасштабної агресії Російської Федерації. Основними чинниками цього стали відсутність належних правових та економічних механізмів для розвитку екологічно безпечних технологій і природоохоронних систем. Низька управлінська компетентність, корупція та безвідповідальність щодо питань екологічної безпеки призвели до деформації розуміння таких базових категорій, як «екологічна безпека» та «економічний прогрес». Унаслідок цього відбувалося стрімке зростання промислових міст, тоді як розвиток сільських територій залишався невирішеною проблемою на тлі занепаду колгоспів із великими площами земель, які згодом зазнали зміни у своєму цільовому використанні. Сукупність цих факторів створила передумови для того, щоб екологічна стійкість територій стала ключовим завданням сучасної політики та воєнного містобудування.

Політика екологічної стійкості територій передбачає здатність витримувати екологічні навантаження, спричинені війною: руйнування інфраструктури, забруднення ґрунтів і води, втрату біорізноманіття та інші негативні процеси. В Україні спостерігається один із найвищих у Європі рівнів споживання водних ресурсів, вирубування лісів та розораності земель. Як зазначає Г. Пономаренко, розораність сільськогосподарських угідь у Херсонській області – 90,1%, у Миколаїв-

ській – 84,6%, Запорізькій – 84,2%, Одеській – 80, 2%, тоді як в Україні в цілому – 78,5%. Такого рівня розораності не має жодна країна світу [2].

Подібне надмірне антропогенне навантаження вже саме по собі створювало критичні ризики для екологічної стійкості територій. В умовах війни ці проблеми загострилися, адже руйнування інфраструктури, забруднення земель та водних ресурсів накладаються на історично сформовану надмірну експлуатацію природних угідь, в тому числі тих територій, які мали б мати статус заповідних. Це поєднання чинників значно ускладнює процеси відновлення та потребує системного моніторингу й нових підходів до управління територіями.

На жаль, станом на 2026 рік частина територій зазначених областей перебуває під окупацією РФ. Як зазначено в Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року, військова агресія Російської Федерації проти України суттєво погіршила національну і світову продовольчу безпеку, загостривши низку проблем, пов'язаних із забезпеченням населення харчовими продуктами. Це зумовлено обмеженням використання земель для ведення сільського господарства, адже значна їх частина замінована, забруднена небезпечними речовинами або розташована в зоні окупації. Такі землі мають різний ступінь забруднення, що потребує систематичного обстеження та подальшого моніторингу [3].

Війна призвела до знищення значної кількості підприємств харчової промисловості та допоміжної інфраструктури, що спричинило інфляцію, зростання споживчих цін, порушення логістичних ланцюгів і дефіцит кваліфікованих кадрів. У результаті знизилася обсяги виробництва та експорту продовольства, насамперед зернових культур та олій, що обмежило доступ виробників до фінансових ресурсів і ускладнило ведення господарської діяльності [3].

Такі економічні виклики тісно переплітаються з екологічними проблемами, адже руйнування виробничої бази та інфраструктури посилює тиск на природні ресурси й ускладнює їх раціональне використання. Саме тому питання екологічної стійкості неможливо розглядати окремо від економічних процесів та суспільної свідомості.

На думку В. Костицького, коріння екологічних проблем лежить у свідомості людей та економіці. Перехід до сталого розвитку неможливий без зміни стереотипів у свідомості та синхронізації економічних інтересів із екологічними імперативами. Важливим завданням екологічної стратегії є поєднання вимог екологічної безпеки з економічними закономірностями, що орієнтують виробників на прибуток [4].

Політика екологічної стійкості територій має шукати баланс між економічним розвитком і екологічними потребами. Незмінними залишаються базові потреби людини: чисте повітря, питна вода, земля, надра, флора і фауна. Особливо актуальним є питання якості питної води в сільській місцевості [5].

Як зазначають Н.Васильєва, С.Приліпко, О.Васильєва, Н.Шевченко: «у довгостроковій перспективі має відбутись фундаментальна трансформація вітчизняної економіки у зелену з нульовим рівнем шкідливих викидів. У короткостроковій - варто провести комплексні заходи з очищення навколишнього природного середовища, забезпечити постачання безпечної питної води з дотриманням відповідних санітарних умов тощо, а для цього має бути створена відповідна інфраструктура.»[6].

У кожній державі соціально-економічний розвиток територій можливий лише за умови належного розвитку інфраструктури. Основною проблемою залишається слабка дорожня мережа, що ускладнює транспортне сполучення, стримує бізнес, туризм та постачання продукції, а в умовах війни це питання безпеки. Розвиток транспортної інфраструктури є ключовим чинником як для сіл, так і для міст, адже саме вона забезпечує інтеграцію територій у загальнонаціональний економічний простір.

В Україні з 2015 року триває адміністративно-територіальна реформа та фінансова децентралізація, що мала на меті розширити можливості місцевих органів влади у вирішенні екологічних та соціально-економічних проблем. Проте реалії війни показали протилежне: створені інституційні основи для розвитку територій не виправдали себе як надійний інструмент раціонального планування та використання ресурсів.

У цих умовах стимулювання позитивних змін на рівні сільських та міських територій потребує активізації інноваційно-інвестиційних процесів. Йдеться про створення сприятливого інвестиційного клімату та прозорих відносин у сфері інноваційної діяльності, пошук внутрішніх інвестиційних ресурсів, налагодження зв'язку між наукою та освітою, формування інноваційних центрів із залученням бізнесу та місцевої влади.

Державна політика фактично ігнорує наукові дослідження у сфері містобудування, екології та землекористування, що ускладнює формування ефективної стратегії розвитку в умовах війни та відновлення. Особливо відчутними наслідки такої моделі стали для сільських територій, де екологічні проблеми поєдналися з економічною та соціальною вразливістю. Розвиток сільських територій залежить від управлінських рішень і впровадження інноваційних методів, тоді як законодавство (ст. 5, 8 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища») прямо передбачає охорону природних ресурсів та проведення систематичних наукових досліджень для забезпечення екологічної безпеки.

Дослідження розвитку інноваційно-інвестиційної інфраструктури та можливостей міжнародного співробітництва засвідчило ізольованість сільських територій від участі в інноваційно-технологічних процесах. Більшість об'єктів інноваційної інфраструктури (технологічні та індустріальні парки, кластери, венчурні фонди) зосереджені у великих містах, що суперечить задекларованим цілям децентралізації та пріоритетності розвитку сільських територій. Водночас саме ці об'єкти є інструментами стимулювання виробництва, залучення інвестицій, підвищення зайнятості та вирівнювання регіонального розвитку.

Окремої уваги потребує питання критичної інфраструктури, яка в умовах війни стала одним із найвразливіших елементів економічної та екологічної стійкості. Руйнування енергетичних об'єктів, транспортних вузлів, систем водопостачання та комунікацій не лише ускладнює життєдіяльність населення, а й стримує інвестиційну активність та розвиток бізнесу. Як зазначають О.В. Длугопольський, О.Ф. Лесик, М.М. Фаріон, О.А. Бучко релокація підприємств у більш безпечні регіони показала, що саме наявність стабільної критичної інфраструктури є визначальним чинником для їхнього відновлення та інтеграції у нові економічні простори [7]. Таким чином, відновлення та модернізація критичної інфраструктури має стати пріоритетом державної політики, адже вона забезпечує базові умови для функціонування економіки, соціальної сфери та екологічної безпеки територій.

На регіональному рівні прикладом є Стратегія розвитку Закарпатської області на 2021–2027 роки [8], яка передбачає інноваційну спрямованість та враховує принципи екологічної збалансованості. У її структурі визначено стратегічну ціль – «Забезпечення охорони довкілля, екологічно-збалансованого природокористування та просторової гармонії». Водночас приклади розвитку «зеленої» енергетики в Україні засвідчують, що не всі проекти узгоджуються з принципами раціонального природокористування. Зокрема, будівництво вітропарків у Карпатах викликало значний суспільний резонанс. Для встановлення турбін розчищаються полонини та вирубуються лісові масиви, що призводить до руйнування унікальних екосистем, втрати біорізноманіття та порушення міграційних шляхів птахів і диких тварин. Крім того, такі проекти знижують туристичну привабливість регіону та суперечать задекларованим цілям екологічно збалансованого розвитку [9].

Таким чином, навіть альтернативні джерела енергії можуть створювати екологічні ризики, якщо їх впровадження не враховує природні ландшафти та потреби суспільства загалом, яке має право на відновлення сил у горах, на чисте повітря та тишу. Звідси випливає, що екологічна стійкість – це не лише питання локальних громад, а й загальнонаціональна цінність, яка визначає стратегічні орієнтири розвитку країни.

В Україні потреба розвитку сільських територій була формально обґрунтована у Концепції 2015 року, яка мала діяти до 2025 р. Вона передбачала орієнтацію аграрної політики на підтримку сільського розвитку, підвищення якості життя та економічного добробуту населення. Концепція пропонувала диверсифікацію економіки, розвиток партнерства держави й бізнесу, активізацію громад та розширення доступу до базових послуг. Проте документ залишився нереалізованим і втратив актуальність після завершення визначеного періоду.

У вирі політичної та економічної кризи зумовленої війною, є також ряд інших невирішених питань, які назріли через введений режим воєнного стану на всій території держави, в тому числі територій на яких не ведуться бойові дії і вважаються більш безпечними для життєдіяльності людини. Окрім того війна спричинила проблеми зі зростання міграції, в тому числі екологічної, особливо відчутним стало загострення соціальних проблем таких як сегрегація, бідність та нерівність. Збільшення населення на західних територіях України не означає спроможність розвитку сіл. Працездатне сільське населення помітно зменшилось, натомість міста перенаселені, що посилює навантаження на ресурси та ускладнює їх раціональне використання [10].

Запровадження екстраординарного режиму воєнного стану має низку суперечливих наслідків для політики стійкості території:

- посилення соціальної напруги та негативний вплив на здоров'я населення через постійний стрес і обмеження прав;
- ухвалення законодавчих рішень із мінімальним опором суспільства, що знижує рівень правового захисту громадян;
- зростання ризиків зловживань владними повноваженнями;
- ускладнення залучення інвестицій, надання пріоритетів вузькому колу осіб, що порушує принципи добросовісної конкуренції;
- посилення корупції та маніпуляцій у сфері земельних та екологічних питань.

Особлива увага зосереджена на обході конституційних гарантій через маніпулятивні законодавчі процеси. Конституція України (ст. 13) [11] визначає землю та природні ресурси власністю народу, а Закон «Про охорону земель» (ст. 3) [12] закріплює принципи їх захисту й екологічної безпеки. Попри це, передача земель природно-заповідного фонду у власність Міністерства оборони без участі громадськості суперечить принципам прозорості та стала можливою завдяки режиму воєнного стану. Земельні питання залишаються особливо актуальними, адже зміна їхнього цільового призначення не повинна використовуватися для недобросовісного управління територіями. Планування та зонування виступають ключовими інструментами політики стійкості, проте зловживання надзвичайними режимами підривають права людини та охорону довкілля навіть поза межами бойових дій. Додатково, отримання військової допомоги часто відбувається під гарантії наявності у Міністерства оборони землі та ресурсів, що посилює ризики непрозорого управління. Такі внутрішні суперечності у земельній політиці мають не лише локальні наслідки, а й впливають на міжнародну довіру до України, особливо в умовах євроінтеграційних процесів.

На жаль, практика обходу законодавчих гарантій вже перетворилася на системну тенденцію, що проявляється й у сфері екологічної політики, де дедалі частіше фіксуються відступи від раніше ухвалених стандартів. Брак коштів на війну змусив Міністерство захисту довкілля підготувати концептуальну записку щодо відступів від процедур оцінки впливу на довкілля (ОВД) та стратегічної екологічної оцінки (СЕО). Прийняті у 2017–2018 роках як частина євроінтеграції, ці закони мали гарантувати сталий розвиток, однак нині навіть безпечні території зазнають значного техногенного навантаження. Законом України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази до 2030 року» визначено важливість інтеграції у глобальні ланцюги постачання критичних матеріалів. Регламент ЄС Critical Raw Materials Act (2024) підтверджує потребу диверсифікації та розвитку циркулярної економіки [13]. Україна має значний ресурсний потенціал і вже уклала меморандуми про стратегічне партнерство з ЄС та США, проте існує ризик перетворення країни на «сировинний придаток». Після отримання статусу кандидата в ЄС у 2022 році стратегічні документи мають узгоджуватися зі стандартами ЄС, але процеси сталого розвитку нині перебувають у стагнації, що загрожує ефективності екологічної політики та інноваційного розвитку [10].

Висновки. Відновлення екологічної політики та прозорості рішень є ключовою умовою інтеграції України у європейський простір. Війна не лише загострила соціально-економічні проблеми, а й поставила під сумнів сталість екологічної політики та прозорість земельних рішень. Відступи від євроінтеграційних стандартів і ризик перетворення України на «сировинний придаток» засвідчують потребу у новій моделі державного управління, що поєднуватиме захист природних ресурсів, модернізацію критичної інфраструктури та інтеграцію у глобальні інноваційні процеси, здатні забезпечити стійкість і конкурентоспроможність у післявоєнний період.

Стійкість територій у воєнний час визначається витривалістю та прийняттям рішень, що мінімізують шкоду довкіллю. У післявоєнний період вона залежатиме від здатності держави інтегрувати екологічні пріоритети з економічною модернізацією та інституційною прозорістю. Лише синергія цих складових забезпечить гармонійне відновлення та конкурентоспроможність України у європейському просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. World Commission on Environment and Development. *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press, 1987. 400 p. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/139811>.

2. Пономаренко Г. Проблеми розораності земель в Україні. *Аграрна економіка*. 2020. № 2. С. 17–25. URL: <https://superagronom.com/news/rozoranist-zemli-v-ukrayini>.
3. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2024 р. № 1163-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text>.
4. Костицький В. В. Екологія перехідного періоду: право, держава, економіка (Економіко-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища в Україні). К.: ІЗП і ПЗ, 2003. 772 с.
5. Єрмоленко В., та ін. Quality of Drinking Water in Rural Areas: Problems of Legal Environment. *E3S Web of Conferences*. 2021. Vol. 280. Article 09022. doi:10.1051/e3sconf/202128009022.
6. Васильєва Н., Приліпко С., Васильєва О., Шевченко Н. Пріоритетні напрями повоєнного екологічного відновлення як складової сталого розвитку українських територій. *Науковий вісник: Державне управління*. 2024. № 1(15). С. 133–145. DOI: [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2024-1\(15\)-133-145](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2024-1(15)-133-145).
7. Длугопольський О.В., Лесик О.Ф., Фаріон М.М., Бучко О.А. Релокація підприємств із зони бойових дій: виклики для України. *Вісник КНЕУ*. 2022. № 38. С. 25–34. DOI: https://doi.org/10.33111/vz_kneu.38.25.01.28.194.200.
8. Стратегія розвитку Закарпатської області на 2021–2027 роки. Ужгород: Закарпатська ОДА, 2021. URL: <https://carpathia.gov.ua/storage/app/sites/21/Economics/regional%20development%20strategy%20until%202027.pdf>.
9. Вітряки у Карпатах: зелена енергетика чи загроза екології? URL: https://www.dw.com/uk/300-vittrakiv-u-karpatah-zelena-energetika-ci-zagroza-ekologii/a-73918541?utm_source=copilot.com.
10. Петрецький І.І., Петрецька Н.І. Економіко-правовий аналіз розвитку сільських територій: інфраструктура, інновації та екологія: монографія. Одеса: Видавництво «Юридика», 2025. 260 с.
11. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
12. Закон України «Про охорону земель» від 19.06.2003 № 962-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 349.
13. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року: Закон України від 21.04.2011р. № 3268-VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2011, № 44, ст.457.
14. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 № 1264-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.

Дата першого надходження рукопису до видання: 04.02.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації: 05.03.2026

© Петрецька Н.І., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0